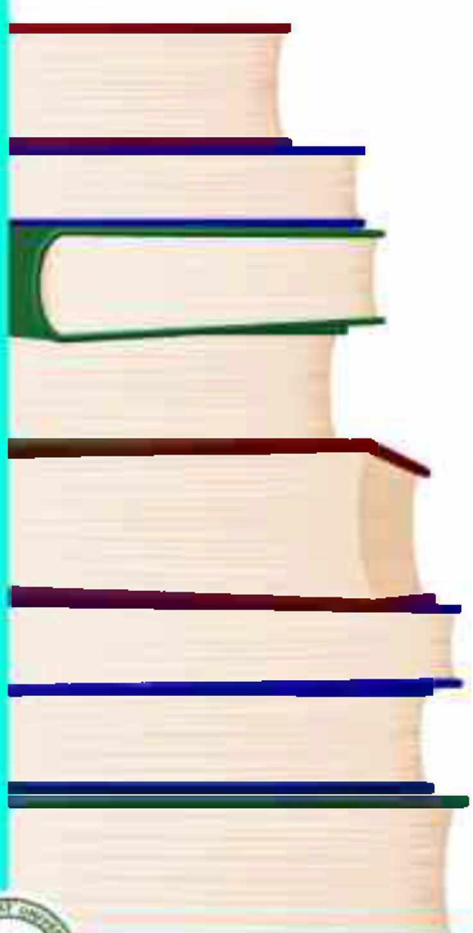
ISSN: 2181-1741 (print)
ISNN: 2181-1725 (online)
2024 / № 7-8

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL ADABIYOT TA'LIM

Philological research: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

Филологические исследования: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

pholologicalresearch.uz

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2024/ № 7-8

Termiz – 2024

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.08.2024
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV, *iqtisod fanlari doktori, professor*

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, *filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)*
Shoxista Maxmaraimova, *filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)*
O'ral Xoliyorov, *f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)*
Olmos Ulviy Binnatova, *f.f.d., professor (Ozarbayjon)*
Karl Rayxl, *f.f.d., professor (Germaniya)*
Vali Savash yelok, *f.f.d., professor (Turkiya)*
Dorota Silviya, f.f.f.d. *(PhD), dotsent (Polsha)*
Muslihiddin Muhiddinov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Ibodulla Mirzayev, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Abdi Mamatov *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Suyun Karimov *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Muhammadxon Hakimov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Nafas Shodmonov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Dilmurod Quronov, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Baxtiyor Mengliyev, *f.f.d., professor (O'zbekiston)*
Normat Yo'ldoshev, *f.f.n., dotsent (O'zbekiston)*
Abdulla Xudoyqulov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Bobonazar Murtazayev, *f.f.n., dotsent (O'zbekiston)*
Asqar Eshmo'minov, *f.f.d., dotsent (O'zbekiston)*
Obidjon Shofiyev, *f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)*
Zafar Umurqulov, *f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O'zbekiston)*
Nurali Amonturdiyev, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Hakim Ahmedov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Ahad Shukurov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Eshnazar Jabborov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Abdumurod Arslonov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Sirojiddin Turdimurodov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Umida Raximova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Gulchehra Begmatova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Shoira Amonturdiyeva, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Nargis Qurbonazarova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Muyassar Xolova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Sherzod Turdiqulov, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*
Zaynura Qodirova, *f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)*

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.08.2024
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, *доктор экономических наук, профессор*

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, *доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)*

Шохиста Махмараимова, *доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)*

Урал Холияров, *ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)*

Олмос Улвий Биннатова, *д.ф.н., профессор (Азербайджан)*

Карл Райхл, *д.ф.н., профессор (Германия)*

Вали Саваш Елок, *д.ф.н., профессор (Турция)*

Дорота Сильвия, *PhD, доцент (Польша)*

Муслихиддин Мухиддинов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Ибодулла Мирзаев, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Абди Маматов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Суюн Каримов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Мухаммадхон Хакимов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Нафас Шодмонов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Дилмурод Куронов, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Бахтиёр Менглиев, *д.ф.н., профессор (Узбекистан)*

Нормат Юлдашев, *к.ф.н., доцент (Узбекистан)*

Абдулла Худайкулов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Бобоназар Муртазаев, *ф.ф.н., доцент (Узбекистан)*

Аскар Эшмуминов, *д.ф.н., доцент (Узбекистан)*

Обиджон Шофиев, *д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)*

Зафар Умуркулов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Нурали Амонтурдиев, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Хаким Ахмедов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Ахад Шукуров, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Эшназар Джаббаров, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Сирожиддин Турдимуродов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Умида Рахимова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Гульчехра Бегматова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Шоира Амонтурдиева, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Наргис Курбаназарова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Муяссар Холова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Шерзад Турдикулов, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Зайнура Кадирова, *д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)*

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.08.2024
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, *doctor of economic sciences, professor*

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, *doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)*
Shohista Makhmaraimova, *doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)*
Ural Kholiyorov, PhD, *associate professor (Uzbekistan)*
Olmos Ulviy Binnatova, *doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)*
Karl Rayxl, *doct.of philol. sciences, professor (Germany)*
Vali Salvash Elok, *doct. of philol. sciences, professor (Turkey)*
Dorota Silvia, *PhD, associate professor (Poland)*
Muslihiddin Mukhiddinov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Ibodulla Mirzaev, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Abdi Mmatov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Suyun Karimov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Muhammadkhon Khakimov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Nafas Shodmonov, *doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Dilmurod Kuronov, *doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Bakhtiyor Mengliev, *doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)*
Normat Yuldashev, *cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)*
Abdulla Khudaykulov, *PhD (Uzbekistan)*
Bobonazar Murtazaev, *cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)*
Askar Eshmuminov, *doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)*
Obidjon Shofiev, *PhD, associate professor (Uzbekistan)*
Zafar Umurkulov, *PhD (Uzbekistan)*
Nurali Amonturdiev, *PhD (Uzbekistan)*
Hakim Akhmedov, *PhD (Uzbekistan)*
Ahad Shukurov, *PhD (Uzbekistan)*
Eshnazar Jabbarov, *PhD (Uzbekistan)*
Abdumurod Arslonov, *PhD (Uzbekistan)*
Sirojiddin Turdimurodov, *PhD (Uzbekistan)*
Umida Rakhimova, *PhD (Uzbekistan)*
Gulchekhra Begmatova, *PhD (Uzbekistan)*
Shoira Amonturdieva, *PhD (Uzbekistan)*
Nargis Kurbanazarova, *PhD (Uzbekistan)*
Muyassar Kholova, *PhD (Uzbekistan)*
Sherzod Turdikulov, *PhD (Uzbekistan)*
Zaynura Kadirova, *PhD (Uzbekistan)*

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

Tilshunoslik

МАМАТОВ АБДИ ЭШОНҚУЛОВИЧ
Инсон, тил ва маданият триадаси ёки маданият инсонга нима беради? 7

ASHIRBOYEV SAMIXON
«O‘zbek dialektologiyasi» fani ta’limi mazmuni uyg‘unligi 10

XUDOYBERGANOVA DURDONA
Metaforalarning antropotsentrik lug‘atini tuzish tamoyillari xususida 14

МАМАТОВ АБДУҒОФУР
Фразеологик бирлик тушунчаси талқини ва тадқиқи 18

ELTAZAROV JO‘LIBOY
Gramer kategorilerin türkçenin dilsel doğasina göre yorumlanmasi üzerine 24

ISMOILOVA DILRABO MUHAMMAD QIZI,
HAKIMOV MUHAMMADXON XO‘JAXONOVICH
Ilmiy paradigma transformatsiyasi hamda konseptual asos 30

PARDAYEV AZAMAT BAXRONOVICH,
MAHMADIYEV SHAVKATJON SUYUNQULOVICH
Matnning pragmatik ta’sirchanligini oshirishga xizmat qiluvchi vositalar xususida 34

TO‘XTAYEVA DILAFRUZ ASHUROVNA,
JO‘RAYEVA BIBISH MUXSINOVNA
Baho va darajalanish munosabati 38

ABDIYEV MURODQOSIM
«Davlat tili haqida»gi va u bilan bog‘liq qonunlar ijrosi masalalari xususida 44

МЕНГЛИЕВ БАХТИЁР РАЖАБОВИЧ
Ўзбек лингвистик саноати истиқболлари 50

SHUKUROV OTABEK ULASHEVICH
Globallashuv sharoitida milliy til masalalari 56

FAYZIYEVA XADICHA CHORIYEVNA
Surxondaryo o‘zbek shevalarida o‘zlashgan so‘zlar 59

DUSTMURODOV MA’RUFJON MANSUR O‘G‘LI
Qadimgi turkiy tildagi markaziy hokimiyat bilan aloqador ayrim
harbiy unvonlar xususida 63

МУНДАРИЖА

Tilshunoslik

OSTONOV O‘TKIR YANGIBOEVICH
Qishloq turizmga oid terminlarning lingvistik tahlili 67

TILLABAYEVA ZILOLA RAXMATILLAYEVNA
Samarqand viloyati qarluq shevalarida olmoshlar 70

TEMIROVA KAMOLA
«O‘zbek tili sinonimlarining katta izohli lug‘ati»da berilgan
gastronomik birliklarning semantik guruhlanishi 74

KURBONMURATOV ABROR
Ekstremistik matnda muallif belgilari 80

NURALIYEV G‘OLIBJON QURBONBOYEVICH
Taqlid so‘zlar orqali ifodalangan tovush va
harakat-holatning davomiylik semasi
(Tog‘ay murod asasrlari misolida) 83

CHORIYEVA CHAROS SALOMOVNA
Diniy leksika, tasavvufiy leksika va mifologik leksika:
tasnif va talqin muammolari 86

NURIDDINOVA NAFISA MUXIDDIN QIZI
O‘zbek tilida ayrim uzumchilikka oid leksikaning lingvokulturema sifatidagi talqini 89

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta’lim. 2024; 7-8
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

JURNALIMIZ FAXRIY MEHMONI

ЎЗБЕК ЛИНГВИСТИК САНОАТИ ИСТИҚБОЛЛАРИ

МЕНГЛИЕВ Бахтиёр Ражабович,
Тошкент амалий фанлар университети
тадқиқотчи-профессори, филология фанлари доктори

Лингвистик маҳсулот ва **лингвистик хизмат** атамалари ўзбек тили учун янги ва жуда муҳим. Шунингдек, *саноат* термини «корхоналардаги ишлаб чиқариш, товар ва хизматлар кўрсатиш билан шуғулланадиган иқтисодиёт ва бизнес соҳаси» маъносини англатади. Биз лингвистик хизмат ва маҳсулот ишлаб чиқариш соҳаси деганда матн яратиш, матнларни таҳрирлаш, тузатиш ва таржима қилиш, чет тилларини ўргатиш, миллий ва маҳаллий дастурий таъминотни яратиш ҳамда бошқа тегишли соҳаларда лингвистик хизматлар кўрсатувчи корхона ва ташкилотларни назарда тутамиз. Биз ҳам мамлакатимизда лингвистик восита ва хизмат асосида тизимли равишда маҳсулот ишлаб чиқаришимиз ва сотишимиз мумкин. Ушбу фаолият ўзига хос бозор тамойиллари ва мижозлар билан ўзаро алоқа қилиш усулларига эга.

Лингвистик маҳсулот тилшунослик соҳасидаги иш натижаларини англатади. Лингвистик маҳсулот, одатда, табиий тил, унинг тузилиши, функция ва хусусиятларини ўрганиш ва таҳлил қилиш ёки таржима, тил ўргатиш ва компьютер учун тилни қайта ишлаш каби тил билан боғлиқ соҳаларда амалий қўллаш учун яратилади. Масалан, луғат, грамматик маълумотнома, соҳавий ва умумий энциклопедия, тил корпуслари, тил атласлари, илмий мақола ва монография, аудио курс, қўлланма ва дарслик, лингвистик дастур ва иловалар, тилшунослик бўйича конференция ва симпозиум кабилар. Бу лингвистик маҳсулот ва хизматнинг ҳар бири тилни ўрганиш (ўргатиш) ҳамда тадқиқ қилишда ўзига хос хусусият, мақсад ва фойдаланиш усулларига эга.

Машҳур лингвистик маҳсулотлардан кундалик ҳаётимизда кенг фойдаланамиз. Лекин улар бизнинг тилимизда эмас. Масалан, инглиз тилидаги замонавий машҳур лингвистик маҳсулотлар сифатида матнни автоматик таржима қилиш учун сунъий интеллектдан фойдаланадиган Google Translate, Microsoft Translator ва DeepL каби компьютер таржима дастурлари, Оксфорд инглизча луғати, Merriam-Webster ва Кембриж луғати каби турли луғат ва электрон ресурслар, Apple компаниясининг Siri, Google Assistant ва Amazon Alexa каби овозли ёрдамчилари, Duolingo, Rosetta Stone ва Babbel каби инглиз тилини ўрганиш иловалари, талабаларга видеочат ёки аудио дарс орқали она тилида сўзлашувчилар билан мулоқот қилиш имкониятини тақдим этувчи iTalki ва Verbling каби интерактив онлайн тил ўрганиш платформалари, Facebook, Instagram ва Twitter каби инглиз тилида мулоқот қилиш учун ижтимоий тармоқлар, тадқиқотчи (тилшунос)ларга матн ва нутқни таҳлил қилиш ҳамда ўрганишда ёрдам берувчи лингвистик сўров ва сўзларни ҳисоблаш (LIWC) каби лингвистик илова ва тил таҳлили дастурлари кабиларни қайд қилиш мумкин. Ҳозирги вақтда рус тили бўйича ҳам турли лингвистик маҳсулотлар яратилмоқда. Матн корпусла-

ри (масалан, Россия миллий корпуси, TextoBank, «Рус тилининг академик корпуси», муаллифлик корпуслари), электрон луғат ва лингвистик ресурслар табиий тилни қайта ишлаш учун автоматик тизимлар (Natural Language Processing, NLP), рус тилини ўрганиш учун компьютер дастур ва иловалари – мобиль қурилмалар учун иловалар, онлайн курслар, грамматика маълумотномалари, дарслик ва бошқалар шулар жумласидандир. Синтаксис, семантика, фонология ва тилшуносликнинг бошқа соҳаларидаги тадқиқотлар рус тилининг хусусиятлари ҳамда тузилишини батафсил ўрганишга ёрдам беради. Шунингдек, социолингвистик ва этимологик тадқиқотлар рус тилининг ижтимоий жиҳатларини, вариантлари ва эволюциясини ўрганишга қаратилган. Бошқа тилларда бўлгани каби замонавий лингвистик маҳсулотлар бу тилни ўрганишнинг турли жиҳатларига бағишланган конференция, симпозиум, журнал ва китобларни ҳам ўз ичига олади.

Лингвистик хизмат – лингвистик вазифа ёки хизматга ихтисослашган компания ёки ташкилотлар томонидан тақдим этиладиган хизмат ёки восита. Лингвистик хизмат турли функцияни ўз ичига олади. Масалан, автоматик таржима, табиий тилни қайта ишлаш, нутқни аниқлаш ва синтез қилиш, матн таҳлили ва бошқалар. Бу тилшунослик, таржима, сўзларни қайта ишлаш ва турли тилда мулоқот қилиш билан боғлиқ лойиҳалар учун жуда фойдали.

Замонавий бозорда лингвистик хизматларнинг тобора ривожланиб бораётганлиги кўп омиллар билан белгиланади. Глобаллашувнинг кучайиши билан дунёда янги типдаги ишлаб чиқариш компаниялари жадал тараққий этмоқда. Улар маҳсулот ва хизматларини турли тилларга таржима қилиши ва маҳаллийлаштириши лозим. Бунда улар учун лингвистик хизматлар катта аҳамиятга касб этади.

Интернетнинг пайдо бўлиши ва технологиянинг ривожланиши билан онлайн таржима ва лингвистик хизматлар ривожланаётир. Улар матнларни тез ва самарали таржима қилиш ҳамда қайта ишлаш имконини берувчи машина таржимаси, автоматик маҳаллийлаштириш каби шаклларда оммалашаётган хизматлар ҳисобланади.

Бугунги кунда миграция жараёнлари ҳар йили юз минглаб кишининг бошқа мамлакатларга кўчиб ўтишига олиб келмоқда. Мигрантлар янги тилни ўрганиши ва маҳаллий аҳоли билан мулоқот қилиши керак бўлади. Бунда тил курслари, тил гуруҳлари ва таржимонлар каби тил хизматлари уларга янги муҳитга мослашишга ёрдам беради.

Туризмнинг ривожланиши ҳам лингвистик хизматларнинг ривожига таъсир қилмоқда. Арзон авиакомпаниялар пайдо бўлиши ва туризмнинг кучайиши билан турли маданият ҳамда тиллар ўртасидаги алоқа янада оммалашди. Тил хизматлари сайёҳларга маҳаллий аҳоли билан мулоқот қилишда ёрдам беради ҳамда ҳужжат, белги ва кўрсатмаларни бошқариш ва тушунишни осонлаштиради.

Глобаллашув маданий алмашинувларнинг кучайишини ҳам келтириб чиқармоқда. Халқаро талабалар алмашинув дастурлари, маданий фестиваллар, институт ва университетлар ўртасидаги ҳамкорлик – буларнинг барчаси турли тилларда ўзаро мулоқот қилиш заруратини юзага келтирмоқда. Лингвистик хизматлар талабалар, профессор-ўқитувчилар ва тадқиқотчиларга илмий мақола, маъруза, хат кабиларни таржима қилишда ёрдам беради.

Кўринадики, лингвистик хизматлар замонавий жамиятнинг турли тил ва ҳар хил маданият билан мулоқот қилиш эҳтиёжлари омиллари билан боғлиқ равишда жадал ривожланмоқда.

Лингвистик маҳсулотга эҳтиёж ҳам замонавий бозорда глобаллашув билан боғлиқ турли омиллар воситасида белгиланади. Масалан, глобаллашув ва бизнеснинг халқаролашуви фонида замонавий компаниялар дунё миқёсида ўз фаолиятини тобора кенгайтирмоқда. Бу кенгроқ аудиторияни қамраб олиш ҳамда янги мижозларни жалб қилиш учун контентларни турли тилга таржима қилиш ва мослаштиришни тақозо этади. Дунёда жуда кўп тиллар мавжуд ва уларнинг ҳар бири ўз аудиториясига эга. Дастурий таъминот, илова ёки веб-сайтлар каби баъзи маҳсулотлар барча фойдаланувчилар учун очиқ ва фойдаланиш мумкин бўлиши учун турли тилда маҳаллийлаштиришни талаб қилади.

Юқорида айтилганидек, миграция, маданий хилма-хилликнинг кучайиши туфайли турли маданият ва тил эгалари ўртасида маданиятлараро тушуниш ва мулоқотни ривожлантиришга ёрдам берадиган лингвистик маҳсулотларга эҳтиёж ортиб бормоқда. Ҳозирги дунёда кўплар чет тилларини ўрганмоқда ва бунинг учун уларга тилни ўзлаштиришга ёрдам берадиган дарслик, луғат, онлайн курс каби лингвистик маҳсулотлар зарур. Туризм ва саёҳатнинг ўсиши билан кўпроқ одам турли мамлакатдаги маҳаллий аҳоли билан мулоқот қилиш ва тушуниш учун ҳар хил лингвистик маҳсулотга эҳтиёж сезаётир.

Компьютер тилшунослиги ва сунъий интеллект технологиялари йил, ой сайин ривожланиб бормоқда, бу эса лингвистик маҳсулотларни яратиш ва улардан фойдаланиш, масалан, овозли ёрдамчилар, машина таржимаси тизимлари ва лингвистик жараёнларни автоматлаштиришнинг

бошқа воситаларини яратиш ҳамда улардан фойдаланиш учун янги имкониятлар эшигини очаётир.

Бу омиллар лингвистик маҳсулотларга бўлган талабнинг ўсишига олиб келмоқда ҳамда уларни ишлаб чиқариш, бозорни таъминлаш зарурияти-ни яратади.

Лингвистик маҳсулот ишлаб чиқариш бозорини ривожлантиришнинг бир неча асоси мавжуд. Улардан энг муҳими – бозорни ўрганиш. Лингвистик маҳсулотга бўлган талаб ва таклифни таҳлил қилиш, мақсадли аудитория эҳтиёжи ва уларнинг замонавий талаблар билан алоқасини ўрганиш лозим. Бу эса маҳсулот ишлаб чиқариш ва мослаштиришнинг оптимал стратегияларини аниқлаш имконини беради ҳамда технологияларни ривожлантириш заруратини кун тартибига қўяди. Замонавий талаблар лингвистик маҳсулотларнинг сифати ва функционаллиги учун юқори мезонларни белгилайди. Ривожланишнинг муҳим йўналишлари қаторига дастурий таъминотларни янгилаш ҳамда модернизация қилиш, сунъий интеллект ва машинани ўрганишни жорий этиш, тил маълумотларини қайта ишлаш ва таҳлил қилишнинг янги алгоритм ҳамда усулларини ишлаб чиқиш киради. Бу эса маҳсулот ассортиментини кенгайтиришга олиб келади. Луғат, дарслик каби анъанавий лингвистик маҳсулотлардан ташқари, замонавий талабларга жавоб берадиган янги маҳсулотлар ҳам таклиф этилиши лозим. Масалан, тил ўрганиш учун онлайн платформалар, таржима ва ўқитиш учун мобиль иловалар, матн ва нутқни автоматик қайта ишлаш ва таҳлил қилиш тизимлари кабиларнинг ишлаб чиқарилишини назарда тутяпмиз.

Албатта, лингвистик саноат маркетинг ва реклама билан чамбарчас боғлиқ. Лингвистик маҳсулотлар бозорини ривожлантириш фаол маркетинг ҳаракатларини талаб қилади. Турли каналлар, жумладан, онлайн реклама, ижтимоий тармоқлар, тил ва маърифий тадбирларда иштирок этиш орқали маҳсулотларни мақсадли тарғиб қилишни амалга ошириш зарур. Шунингдек, тил ўрганиш билан боғлиқ таълим муассасалари, корхона ва ташкилотлар билан ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш жуда муҳим. Шунингдек, узлуксиз ривожланиш ва таълим тараққиёти шароитида лингвистик маҳсулотларни ишлаб чиқариш бозорини муваффақиятли ривожлантириш учун нафақат замонавий талабларга риоя қилиш, балки фаол ривожланиш ва бозор талабларини жиддий ўрганиш зарур бўлади. Энг янги технология ва техникаларни мониторинг қилиш, маҳсулот ва ўқув дастурларини доимий равишда такомиллаштириш ва рақобатбардош бўлиб қолиш ва бозор эҳтиёжларини қондириш имконини беради.

Булар лингвистик маҳсулотлар ишлаб чиқариш бозорини ривожлантириш ва уни замонавий талабларга мослаштириш шартларидандир. Соҳадаги ўзгаришларни доимий равишда кузатиб бориш ва янги шароитларга мослашишга тайёр бўлиш – ҳар қандай бозор турининг муҳим омили.

Лингвистик хизмат даражасини ошириш бир қанча чора-тадбирни амалга оширишни тақозо этади. Аввало, тилшунослик кўникмаларини ривожлантириш учун янада қулай, сифатли таълим дастурлари ва курсларини очиш мақсадга мувофиқ. Бу университетларда тил дастурлари ва курсларининг кенг доирасини таклиф қилувчи ихтисослаштирилган замонавий кафедра ва факультетларни яратишни ўз ичига олади. Шунингдек, лингвистик тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш, фан ва лингвистик хизматларда замонавий услуб ва ёндашувларни ривожлантиришни рағбатлантириш учун лингвистик тадқиқотларга маблағ ва ресурсларни инвестиция қилиш талаб этилади.

Таржимон ва тилшуносларнинг малакасини ошириш – бу борадаги асосий вазифалардан. Профессионал таржимон ва тилшуносларга замонавий талабларга жавоб берадиган билим ва кўникмаларни эгаллаш учун малака ошириш дастурларини ташкил этиш мақсадга мувофиқ. Технологик асбоб-ускуналарни ривожлантиришга кўмаклашиш, хусусан, автоматлаштирилган таржима тизимлари ва ҳисоблаш тилшунослиги дастурлари каби тил хизматларининг самарадорлиги ва сифатини оширишга ёрдам берадиган замонавий технологиялар ва ускуналарга сармоя киритиш соҳа ривожида катта роль ўйнайди. Албатта, хорижий сармояларнинг ҳам ўзига хос ўрни бор. Янги технологиялар, ноу-хау ва илғор тажрибаларни олиб кириш учун тил хизматларига йўналтирилган хорижий сармояларни рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлаш керак бўлади.

Аҳолининг хабардорлиги ва маърифатини ошириш лингвистик индустрия ривожида катта роль ўйнайди. Бунинг учун тил хизматларининг аҳамияти ва фаолиятнинг турли соҳаларига таъсири ҳақида аҳолининг хабардорлигини оширишга қаратилган ахборот компаниялари ва таълим дастурларини яратиш талаб қилинади.

Халқаро алоқаларни мустаҳкамлаш, илғор хорижий тажрибаларни ўрганиш, соҳада билим ва илғор тажриба алмашишни таъминлаш учун бутун дунё бўйлаб лингвистик ташкилот ва университетлар билан ҳамкорликни ривожлантириш ҳамда қўллаб-қувватлашга эҳтиёж жуда катта. Шу асосда сифатли тил хизматларини таъминлайдиган, истеъмолчиларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини

ҳимоя қиладиган қоида ва стандартларни ишлаб чиқиш ҳамда жорий этиш зарур. Тил хизматлари соҳасида тажриба ва билим алмашишга, шунингдек, мутахассислар билан учрашиш ва ҳамкорлик қилишга ёрдам берувчи тадбирлар, форум ва конференциялар ташкил этишга алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Тил хизмати тадбиркорлигини ташкил этишга кўмаклашиш ва рағбатлантириш ҳам катта аҳамиятга эга. Масалан, соҳада ўсиш ва рақобатни рағбатлантириш учун тил хизматларини ривожлантириш истагида бўлган маҳаллий тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш муаммо ечимида ғоят аҳамиятли.

Бу чора-тадбирлар муштараклиги мамлакатимизда лингвистик хизматлар кўрсатиш даражасини оширишга ёрдам беради ва соҳани ривожлантириш учун қулай шарт-шароит яратади.

Лингвистик бозорда тилшунослик ва тилшуносларнинг ўрни катта. Лингвистик хизматларни такомиллаштириш ва лингвистик маҳсулот ишлаб чиқариш тизимида самарали етакчилик қилиш учун тилшунослар анъанавий ва самарасиз тадқиқотлардан замонавий йўналишларга ўтишлари лозим. Тилшунослар лингвистик хизмат ва маҳсулотларни ишлаб чиқариш жараёнида фаол иштирок этишлари керак. Улар бундай маҳсулотларнинг функционаллиги ва сифатини яхшилаш учун ўз ғоя ва билимларини таклиф қилиши – бозор тилшунослигининг талаби.

Тилшунослар кучли ва заиф томонларини аниқлаш учун мавжуд лингвистик хизмат ва маҳсулотларни чуқур, тезкор тадқиқ ва таҳлил қилишлари лозим бўлади. Чунки тадқиқот натижалари ислоҳга эҳтиёжманд соҳаларни аниқлашда муҳим роль ўйнайди.

Лингвистик хизмат ва маҳсулотлардан фойдаланувчиларнинг эҳтиёжлари ҳамда истакларини аниқлаш катта аҳамиятга эга. Тилшунослик бозор тадқиқотларини ўтказиши ҳамда бундай хизмат ва маҳсулотларда нимани кўришни хоҳлашларини тушуниш учун фойдаланувчилар билан доимий мулоқот қилишлари лозим бўлади.

Лингвистик хизмат ва маҳсулотларни ишлаб чиқувчиларга нисбатан жамоатчиликнинг фикрини билиш жуда муҳим. Тилшунослар ўз тажрибаларига асосланиб, такомиллаштириш ва тузатишларни таклиф қилишлари мумкин. Шунингдек, улар юзага келиши мумкин муаммо ва хатоларни аниқлаш учун маҳсулотларни синовдан ўтказишда иштирок этишлари катта аҳамият касб этади.

Тилшунослар лингвистик хизмат ва маҳсулотлар учун стандарт ва меъёрларни яратиш ва сақлашда ҳамкорларига профессионал кўмак беришлари лозим. Бу саноатни ривожлантириш ва такомиллаштиришга хизмат қиладиган ягона қоида ва сифат мезонларини белгилаш имконини беради.

Таълим ва кенг аудитория билан мулоқот қилишнинг муҳимлигини ҳам унутмаслигимиз керак. Тилшунослар билим ва тажриба алмашиш учун маърифий тадбирлар ўтказиши, аниқ амалий мақсадли илмий мақолалар ёзиши, конференция ва вебинарларда маъруза қилишлари лозим. Бу тил ҳамжамиятининг ривожланишига, лингвистик хизмат ва маҳсулотлар даражасининг яхшиланишига кўмаклашади.

Умуман олганда, кўп ҳолларда истеъмолчилар билан мулоқот қилмайдиган тилшуносликни лингвистик хизмат ва маҳсулотларни такомиллаштиришга самарали йўналтириш унинг истеъмолчилар билан мустаҳкам ҳамкорлигини талаб қилади. Тилшунослар тил соҳасида етарли билим ва тажрибага эга бўлганлиги боис харидорбоп маҳсулот ишлаб чиқарадиган амалий тилшунослик ривожида ҳал қилувчи роль ўйнайди.

Лингвистик саноатни ташкил этиш ва маҳсулотлар ишлаб чиқаришни мақсадли ривожлантириш қатор вазифаларни амалга ошириш билан боғлиқ. Аввало, соҳа учун тегишли меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш лозим бўлади. Давлат стандартларини яратиш ва лингвистик сервис соҳасини тартибга солиш кўрсатилаётган хизматнинг сифат ва ишончлилигини кафолатлайди. Ҳуқуқий ҳужжатлар тил компанияларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилашда, мижозлар манфаатларини ҳимоя қилишда жуда муҳим.

Тилшунослик соҳасида амалий тилшунослик таълимини ривожлантириш, жумладан, ихтисослаштирилган ўқув дастурларини яратиш, ўқитувчи ва талабаларни тайёрлаш, жиҳозларни янгилаш ва ҳоказолар молиялаштирилиши лозим. Бундай чора-тадбирлар соҳа учун ишчи кучини ривожлантириш ва тил хизматлари сифатини оширишга олиб келади. Тилшунослик соҳасидаги самарали амалий илмий тадқиқотлар ва янги лингвистик технологияларни ишлаб чиқиш учун грант ва субсидияларга эҳтиёж мавжуд. Бундай чора-тадбирлар соҳанинг инновацион ривожланишида, янги маҳсулот ва хизматларнинг яратилишида муҳим омил саналади.

Албатта, соҳа ривожида солиқ ва молиявий тўсиқларни камайтириш бўйича ҳукумат чоралари лингвистик саноат ўсишини рағбатлантирадиган муҳим омиллардан. Масалан, солиқларни камайтириш саноат учун инвестицияларни жалб қилиш ёки турли даромадли истеъмолчиларга лингвистик хизматлардан фойдаланиш имкониятини кенгайтиради.

Давлат саноатда халқаро ҳамкорликни таъминлашда ва тил маҳсулотларини жаҳон бозорида илгари суришда муҳим роль ўйнайди. Бу кўргазма ва конференциялар ташкил этиш, ташқи савдо офисларини ташкил этиш, экспортчиларни қўллаб-қувватлаш кабиларни ўз ичига олади.

Давлатимиз томонидан кўрсатилаётган ва кўрсатиладиган бу каби кўмаклар лингвистик саноатни ривожлантиришга сезиларли таъсир кўрсатиши, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш учун қулай муҳит яратиши, сармояларни жалб этиши ва ушбу соҳадаги компанияларнинг рақобатбардошлигини ошириши тайин.

Лингвистик саноатда ҳомийлик маҳсулот ишлаб чиқариш ва соҳани ривожлантиришда катта роль ўйнайди. Масалан, ҳомийлар тил хизматлари ва маҳсулотларини ривожлантириш ҳамда яхшилашни молиявий ресурслар билан таъминлаши мумкин. Бунга тадқиқот, дастурий таъминотни ишлаб чиқиш, янги технологияларни яратиш ва ҳоказоларнинг харажатлари киради. Етарли маблағсиз саноат ривожланиши имконсиз. Айниқса, бозори шаклланмаган тилшунослик каби истиқболли соҳалар учун бу жуда муҳим.

Технология компаниялари ёки тадқиқот марказлари каби ҳомийлар лингвистик маҳсулотларни ишлаб чиқариш учун зарур техник тажриба ва инфратузилмани ҳам тақдим этиши лозим. Бу юқори сифатли тил хизматларини яратиш учун зарур алгоритм ва моделларни, табиий тилларни қайта ишлаш ва бошқа технологияларни ишлаб чиқишда ёрдам беради.

Ҳомийлар лингвистик маҳсулотларни бозорга тарғиб қилиш ва тарқатишда ҳам ёрдам беришади. Улар ўзларининг мижоз ва ҳамкорлари тармоғига киришни таъминлашда, реклама компаниялари ва бозор тадқиқотларида катта роль ўйнайди. Бу фойдаланувчиларни лингвистик хизмат ва маҳсулотлар билан таништириш ҳамда жалб қилиш жараёнини сезиларли даражада тезлаштиради.

Ҳомийлар университет ва тадқиқот марказлари билан тил технологияси бўйича тадқиқотлар олиб бориш, янги маҳсулотларни ишлаб чиқиш учун ҳамкорлик қилиши лозим. Университет ва тадқиқот гуруҳлари ўзларининг илмий лойиҳаларини қўллаб-қувватлаш учун кўпинча молиялаштиришга муҳтож ва молиячилар бу жараёнда муҳим ҳамкор бўла олади.

Ҳомийлар тилга хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш ва лингвистик маҳсулотлар ишлаб чиқариш, такомиллаштириш, тарғиб қилиш ва тадқиқ этишда зарур ресурс, кўмак бериш билан муҳим ўрин тутади.

Лингвистик саноат бўйича тадқиқотлар лингвистик хизматлар бозори ва саноатини ривожлантириш ҳамда иқтисодиёт ва маркетинг соҳасида кучли амалий аҳамиятга молик. Масалан, лингвистик хизмат ва маҳсулотга бўлган талабни таҳлил қилиш, бунда муайян тил хизматлари (таржима, таҳрирлаш, маҳаллийлаштириш) ва маҳсулот (кўп тилли веб-сайт, маркетинг материаллари, реклама)га бўлган бозор эҳтиёжларини ўрганиш зарур. Бундай тадқиқотлар потенциал мижозлар сегментларини, лингвистик хизмат ва маҳсулотларни самарали сотиш усулларини аниқлашга хизмат қилади.

Рақобат муҳитини тадқиқ қилиш ҳам муаммо ечимида эътиборга молик масалалардан. Лингвистик хизмат ва маҳсулотлар бозорини таҳлил қилиш, асосий рақобатчиларни, уларнинг хатти-ҳаракатлари, стратегия ва кучли томонларини аниқлаш ушбу соҳадаги компанияларнинг афзалликлари ва ноёб таклифларини аниқлашда, шунингдек, соҳадаги асосий тенденция ҳамда ўзгаришларни тушунишда жуда зарур.

Лингвистик хизмат ва маҳсулотлар сифатини ўрганиш, хизмат кўрсатиш ва маҳсулотни ишлаб чиқиш жараёнини таҳлил қилиш, она тилида сўзлашувчилар сифатини баҳолаш, лингвистик ишларнинг мижоз талаблари ва халқаро сифат стандартларига мувофиқлигини текшириш бўйича тадқиқотлар иш жараёнини, тақдим этилаётган хизмат ва маҳсулотлар сифатини яхшилашга кўмаклашади.

Маркетинг стратегиялари самарадорлигини ўрганиш эса маркетинг каналлари ва мижозларни жалб қилиш усулларини таҳлил қилиш, турли реклама ва реклама тадбирларининг самарадорлигини баҳолаш асосидир. Бундай тадқиқотлар мижозларни жалб қилиш ва сақлаб қолиш учун энг муваффақиятли маркетинг стратегияларини аниқлаш ҳамда уларга эътибор қаратишга олиб келади.

Лингвистик саноатнинг ривожланиш тенденцияларини ўрганиш лингвистик хизмат ва лингвистик маҳсулотлар ишлаб чиқариш соҳасидаги ўзгаришларни ўрганиш, масалан, янги технологияларни жорий этиш (машина таржимаси, жараёнларни автоматлаштириш), мижоз ва бозор талабларини ўзгартириш, янги стратегияларни ишлаб чиқиш ва ёндашувлардир. Бундай тадқиқот саноатдаги ўзгаришларга мослашишга ва келажакда компанияни ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқишда муҳим.

Бундан ташқари, молия, технология, оммавий ахборот воситалари ва бошқалар каби лингвистик хизмат ва маҳсулотлар талаб қилинадиган муайян бозор ҳамда тармоқларни таҳлил қилиш

учун тадқиқотлар ҳам ўтказилиши зарур бўлади. Бу тадқиқотлар натижасида ушбу тармоқлардаги талаб ва таклиф хусусиятини аниқлаш, махсус лингвистик маҳсулот ва хизматларни яратиш имконияти кенгаяди.

Лингвистик саноатда лингвистик маданият ҳам лингвистик саноатда эътиборга молик масалалардан. Лингвистик маданият тилдан фойдаланиш, унинг жамиятдаги вазифа ва хусусиятларини тушуниш билан боғлиқ билим, кўникма ва малакалар йиғиндисидир. Унга грамматика, луғат, услубдан тўғри фойдаланиш, тилга доир қонун, меъёр ва одоб-ахлоқ қоидаларига риоя қилиш, шунингдек, турли ижтимоий ва маданий шароитларга мослаша олиш кабилар киради.

Тил маданиятининг лингвистик хизмат соҳасини ривожлантириш ва лингвистик маҳсулот ишлаб чиқаришдаги роли бир неча жиҳатдан иборат:

биринчидан, тил маданияти соҳада юқори сифатли хизмат ва маҳсулотларни таъминлашда муҳим роль ўйнайди. Лингвистик хизматларни кўрсатадиган компанияларда чуқур тил кўникмалари, маданий тушуниш ва мижозлар талабларига мувофиқ маълумотларни етказиш қобилиятига эга юқори малакали тилшунослар бўлиши лозим;

иккинчидан, тил маданияти компанияларга турли бозор ва тил жамоаларига мослашиш имконини беради. Бу бизга энг мос лингвистик маҳсулот ва хизматлар яратиш ҳамда таклиф қилиш учун турли мамлакат ва маданиятдаги мижозларнинг ўзига хос талабларини аниқлашда қўл келади;

учинчидан, тил маданияти мижоз ва компаниялар ўртасида, шунингдек, компания ходимларининг ўзлари ўртасида муваффақиятли мулоқотни таъминлайди. Бу тушунмовчиликлар, лингвистик хато ва низоларнинг олдини олишга кўмаклашади, ўзаро самарали таъсир қилиш ва мақсадга эришишда жуда муҳим;

тўртинчидан, тил маданияти лингвистик хизмат ва ишлаб чиқариш соҳасида янги ёндашув ва технологияларни ривожлантиришга кўмаклашади. Машина таржимаси, жараёнларни автоматлаштириш ва матн таҳлили каби инновацион лингвистик маҳсулотларни яратиш, компанияларнинг бозордаги самарадорлиги ва рақобатбардошлигини оширишда у, айниқса, аҳамиятли.

Хуллас, тил маданияти тил хизмати соҳасини ривожлантириш ва лингвистик маҳсулот ишлаб чиқариш, сифатни таъминлаш, бозорга мослашиш, муваффақиятли мулоқот ва инновацияларда ҳал қилувчи роль ўйнайди.

Резюме. Замонавий бозорда лингвистик хизматларнинг тобора ривожланиб бораётганлиги кўп омиллар билан белгиланади. Глобаллашувнинг кучайиши билан дунёда янги типдаги ишлаб чиқариш компаниялари жадал тараққий этмоқда. Улар маҳсулот ва хизматларини турли тилларга таржима қилиши ва маҳаллийлаштириши лозим. Бунда улар учун лингвистик хизматлар катта аҳамиятга касб этади. Мазкур мақола ана шу ҳақда.

Resume. The increasing development of linguistic services in the modern market is determined by many factors. In an increasingly globalized world, new types of manufacturing companies are rapidly developing. They need to translate and localize their products and services into different languages. Linguistic services are of great importance to them. This article is about that.

Резюме. Все большее развитие лингвистических услуг на современном рынке определяется многими факторами. В условиях усиливающейся глобализации в мире стремительно развиваются новые типы производственных компаний. Им необходимо перевести и локализовать свои продукты и услуги на разные языки. Для них большое значение имеют лингвистические услуги. Данная статья об этом.